

Duurzame routekaart

Onderwijshuisvesting

3
WIE **■**
IS WIE

Even voorstellen

Stappenplan

Wat moeten we doen om duurzaamheidsambities te realiseren?

Wat schoolbesturen en gemeenten samen kunnen doen

- 1. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.
- 2. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.
- 3. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.
- 4. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.
- 5. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.
- 6. Maak een plan**
Binnen twee jaar ontwikkelen schoolbesturen en gemeenten een duurzaamheidsambitiesplan met concrete doelen en maatregelen.

1. Maak een plan **2. Maak een plan** **3. Maak een plan**

4. Maak een plan **5. Maak een plan** **6. Maak een plan**

Hoe ver ben jij?

Verduurzamen in 7 stappen

Stap 1 De opgave

- Wet- en regelgeving
  - Energielabel C verplichting
  - Wet Milieubeheer: Informatieplicht grote aansluitingen > 50.000 KWH of 25.000 m3
  - Bouwbesluit: (B)ENG
  - Rapportageplicht: gestandaardiseerd via de routekaart op portefeuille niveau
  - Lokale regelgeving in de Omgevingsvisie en de Warmtevisie
  - 2030 49% CO2 reductie en circulair aanbesteden overheid
  - 2040 CO2 neutraal en circulair maatschappelijk vastgoed
  - 2050 Eindnorm energieprestatie utiliteitsbouw
- Leidraad verduurzamen gemeentelijk vastgoed (RVO)
- Mogelijkheden verduurzaming schoolgebouwen (Ruimte OK)

Sturen op KPI's

Doelen stellen / op elkaar afstemmen

- gebruiksdoelen (functioneel, aangenaam, gezond, betaalbaarheid)
- op sociaal/economisch gebied; zoals bijvoorbeeld in het IHP zijn opgenomen.
- op fysiek gebied (ruimtelijk beleid, beleid rond duurzaam bouwen, warmtevisie)
- doelen over tempo of fasering (snel aan de slag of langzaam op stoom komen).
- organisatiedoelen (voorbeeldfunctie, ervaring opdoen, bedrijfsvoering, bestuursstijl en wijze van samenwerking met anderen, bijvoorbeeld met de gemeenschap)

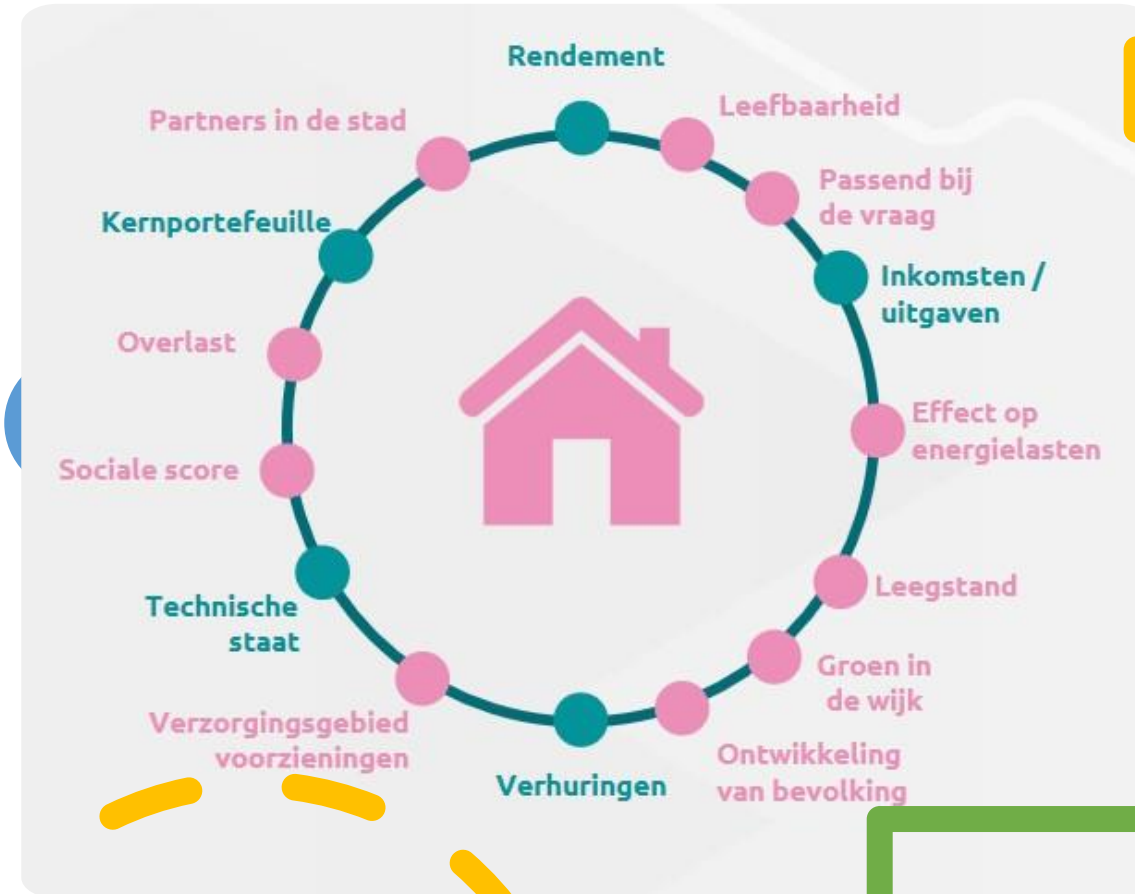

Stap 2 Vastgoedontwikkeling in beeld

Vastgoedinformatie verzamelen en analyseren

Aanhaken op informatie:

- investeringsplannen (IHP)
- onderhoudsplannen (MJOP)
- conditiemetingen
- energieverbruik (Energie voor scholen -> Energy alert)
- energielabels (verplicht vanaf 2023)
- groei / krimp
- leegstand
- verhuur
- slimme wijken aanpak (gemeente)

Tips van Rob

- Integraal Huisvestingplan (B)ENG
- Duurzaam MJOP
  - Energieplicht
  - Kleine maatregelen
- Verduurzamen doe je samen:
gemeente draagt bij aan
onrendabel deel

Duurzaamheidsindicatoren

- Energieprestatie gebouwen (EPG)
  - kWh/m² gebruiksoppervlakte per jaar
  - EI index
  - Energielabel
- Milieuprestatie gebouwen (MPG)
- Duurzaamheid Prestatie Gebouw (DPG)
- Gezondheid
  - De WELL Building Standard
  - Frisse Scholen
  - Vignet Gezonde School
  - BREEAM
- WEii protocol voor een eenduidige berekening van het energieverbruik

Stap 3 Aanpak op hoofdlijnen

Welke maatregelen ga je nemen?

- Gebruik: Kan het bestaande vastgoed beter worden gebruikt (intensiever, voor dezelfde of andere functies)?
- Energie: Breng het energiegebruik van het vastgoed drastisch omlaag
  - Erkende maatregelenlijst (EML van RVO)
- Duurzaam materiaalgebruik / circulair:
  - Modulaire bouw
  - Standaardisering materiaal gebruik
  - Biobased materialen
- Neem bij je aanpak meteen klimaatadaptieve maatregelen en verbetering van de biodiversiteit mee.

10. Beperk sluimerverbruik
Denk aan frisdrankautomaten
Zet boilers standje lager
Beperk luchtverlies compressoren
Doe elektrische kacheltjes weg
Gebruik stand-by killer

1. Ga aan de slag met gedrag
Organiseer een projectweek
Doe een energy-battle/challenge
Neem in lesmateriaal op
Doe lichten uit
Doe ramen/deuren niet onnodig open

2. Meten is weten
Gebruik slimme meters
Stel energiecoördinator/-team aan
Evalueer verbruik
Stel energiescan op
Sel prioriteiten

9. Voorkom tocht
Plaats deurdrangers
Gebruik de deuren met tochtportaal
Pas tochtstrips toe
Kit dilatatievoegen
Dicht kieren in gevel

3. Bespaar op verlichting
Pas ledverlichting toe
Regel daglichtafhankelijk in
Pas aanwezigheidsensoren toe
Beperk buitenverlichting

8. Stuur op ICT-apparatuur
Doe aan energiemangement ICT
Laat automatisch uitschakelen
Beperk printen
Werk in de cloud
Gebruik virtuele servers

4. Ventileer energiebewust
Gebruik energiezuinige ventilatoren
Reinig kanalen en filters
Installeer energiezuinige filters
Ventileer CO₂ gestuurd
Regel ventilatie goed in

7. Koel energiezuinig
Vervang filters op tijd
Houd koellichamen schoon
Houd kanalen schoon
Gebruik automatische zonwering

6. Isoleer eenvoudig
Neem CV-pompen/appendages mee
Pas radiatorfolie toe
Breng raamfolie aan

5. Regel verwarming goed in
Draai 's nachts paar graden terug
Optimaliseer stooklijn
Kort kloktijden in
Stel vakantiedagen in
Regel waterzijdig in

Tips van Chantal

Houd het simpel slaag met vlag en wimpel!

- Begin bij de verplichtingen
  - Energiebesparingsplicht
  - Energielabels ,
  - Erkende maatregelenlijst
- Maak gebruik van de handreikingen vanuit de overheid
  - Scholen besparen Energie (Ruimte OK)
  - Schooldakrevolutie
  - Scholen op koers naar 2030 (Ruimte OK)
  - Ontzorgingsprogramma MV (RVO)
  - Portefeuilleroutekaart (RVO)
- Innovatie loont: Energiecoöperatie BreedSaam

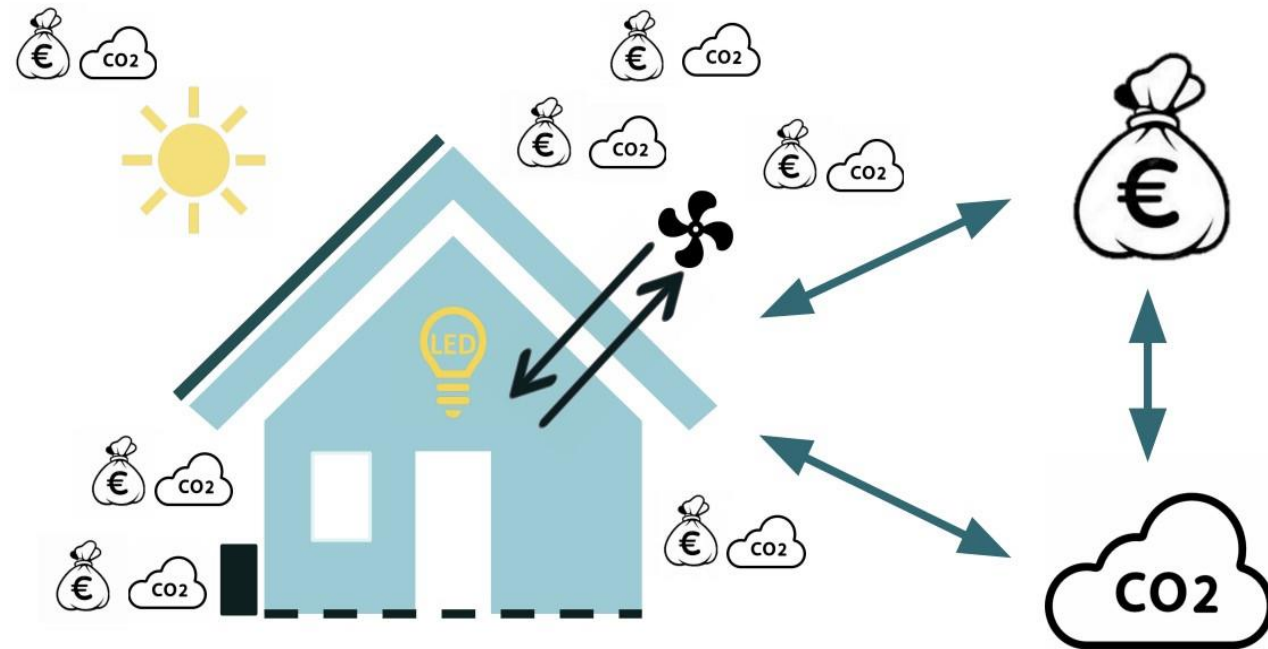
Stap 4 Doorrekenen

- Vuistregel energiemaatregelen
  - Aantal gebouwen x 1.000 m² x € 350,- m² (Republic)
- Kengetallen
  - sectorale routekaart VNG voor archetypische gebouwen
  - RVO voor kosten en energiebesparende maatregelen
  - Meerkosten circulariteit 20-30%
- Houd rekening met organisatiekosten, advies- en arbeidskosten, aantal fte x de gemiddelde loonkosten + de kosten van advies bepalen de organisatiekosten
- Vooral schakel financiële expertise in

Opbrengsten

- Besparing van energie, water en afval zijn nog het beste in geld uit te drukken.
- De meeste opbrengsten laten zich niet vertalen in geld maar in een betere kwaliteit, minder CO₂, betere gezondheid, meer biodiversiteit, enz.
- Ondersteuning bij het aanvragen leningen en subsidies en borg- of garantiestellingen

VERDUURZAMING CONCREET MAKEN

Financiële mogelijkheden

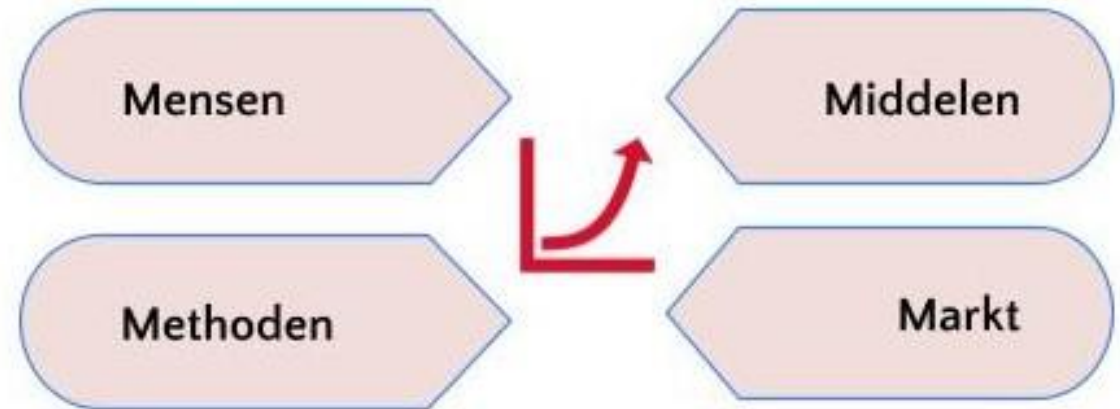
- Subsidie DUMAVA
- ISDE en SDE+, voor ondersteuning van duurzame energieproductie en efficiënte verwarmingsapparatuur
- EIA (Energie Investeringsaftrek), fiscale regeling voor sportondernemers
- net als de MIA/Vamil (Milieu Investeringsregelingen)
- ook provincies en gemeenten hebben met regelmaat ondersteuningsregelingen
- Gedoe? Schakel een subsidiespecialist in “No cure no pay”

Stap 5

Uitvoeringsstrategie

- Slim omgaan met mensen en middelen
- Maak slimme combinaties
- Maak waar mogelijk gebruik van de ontzorgingsprogramma's van de Provincies voor kleine mv eigenaren
- In een overspannen bouwmarkt staan kosten en kwaliteit onder druk

Stap 6 Randvoorwaarden voor realisatie

- Wees realistisch
- Maak de opgave onderdeel van je (vastgoed)organisatie
- Werk met milestones in je planning
- Vier je successen, maak ze zichtbaar

Stap 7 Monitoring

FACTSHEET

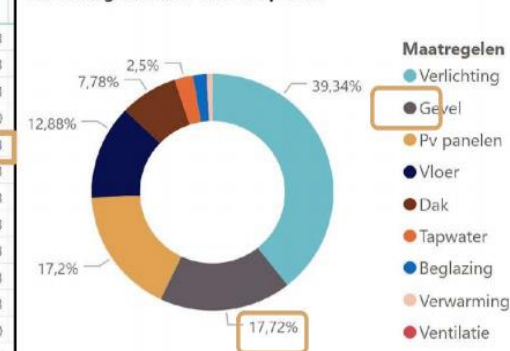
abcnova

Factsheet op gebouw niveau

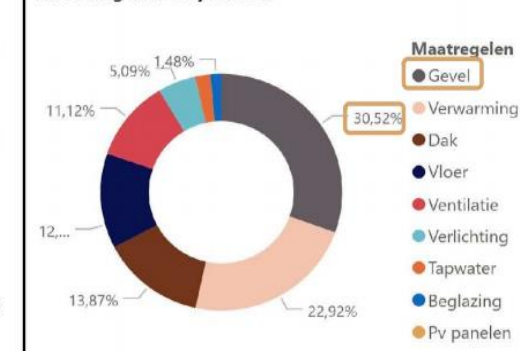
abcnova

Sporthal	Maatregelen	Huidig niveau	Gewenst niveau
Functie	Gedragscampagne	●	●
1968	Inregelen	●	●
Bouwjaar	Beglazing	●	●
5K	Zonwering	●	●
m2 BVO	Gevel	●	●
c	Dak	●	●
Energielabel	Vloer	●	●
48K	Energiebewaking	●	●
Toegevoegd pv	Verlichting	●	●
	Ventilatie	●	●
	Verwarming	●	●
	Koeling	●	●
	Tapwater	●	●

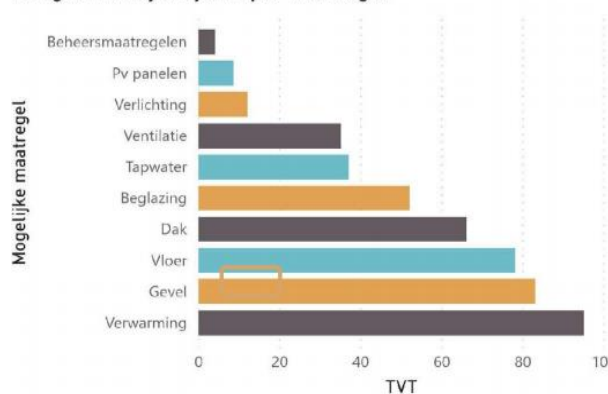
Verdeling van het effect op CO2

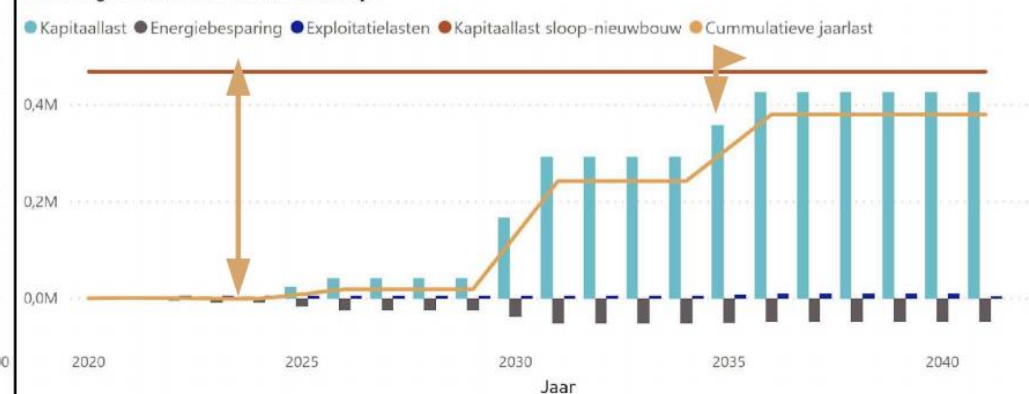
Verdeling van de jaarlast

Terugverdientijd in jaren per maatregel

Planning en financiën MFA onderwijs

Vragen, tips en tops?